

ТЕОДОЛІТНЕ ЗНІМАННЯ МІСЦЕВОСТІ

ТЕОДОЛІТ, ЙОГО БУДОВА

©Викладач: Петрова О.М.

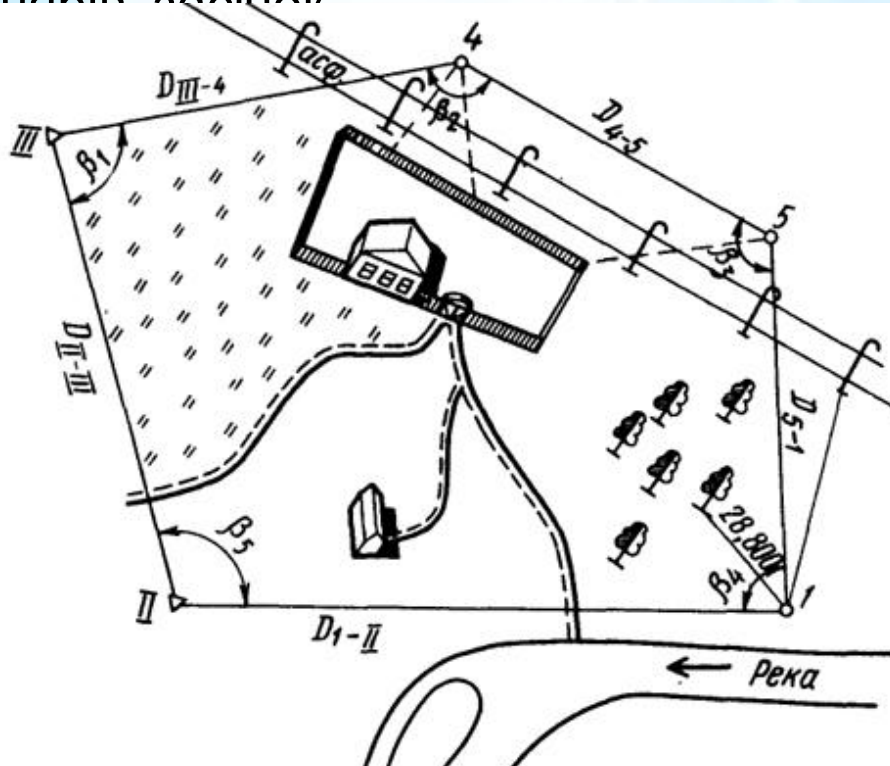
Геодезія, ВСП «РФК НУБіП України», Лекція 2.1,

План лекцій

1. Суть теодолітного знімання.
2. Стандарти та будова теодолітів Т-30, Т-5.
3. Перевірки теодолітів та їх юстирування
4. Установлення теодоліта в робоче положення.
5. Вимірювання кутів.
6. Нитяний далекомір.

Суть теодолітного знімання

Теодолітним зніманням називають сукупність польових вимірювань, які виконуються теодолітом та іншими інструментами для одержання контурного плану місцевості. Воно є основним видом горизонтального знімання, в результаті якого отримують планові положення точок (прямокутні координати). При теодолітному зніманні границі будівель, доріг, кормових угідь тощо вимірюють способами обходу, полярним, перпендикулярним, осібною

Теодолітне знімання складається з таких етапів:

1. Камеральна підготовка матеріалів;
2. Рекогносцировка місцевості і закріплення опорних точок;
3. Польові вимірювальні роботи;
4. Камеральна обробка результатів вимірювань.

В період **камеральної підготовки** виявляють плани, складені на цю місцевість за раніше виконаними

зніманнями

Рекогносцировка місцевості - після камеральної підготовки виконавець оглядає місцевість, виявляє зміни в контурах, перевіряє доцільність виконання наміченого проекту, уточнює його на місці, визначає місця встановлення точок зйомного обґрунтування, закріплює їх геодезичними знаками і намічає шляхи прив'язування визначених точок до пунктів державної геодезичної мережі

Стандарти та будова теодолітів

Теодоліт – геодезичний прилад, призначений для вимірювання горизонтальних і вертикальних кутів, відстаней та кутів орієнтування.

Теодоліти поділяють на **високоточні, точні і технічні**.

Марка теодоліта Т-30 – 30" – точність

Т-5 – 5" – точність

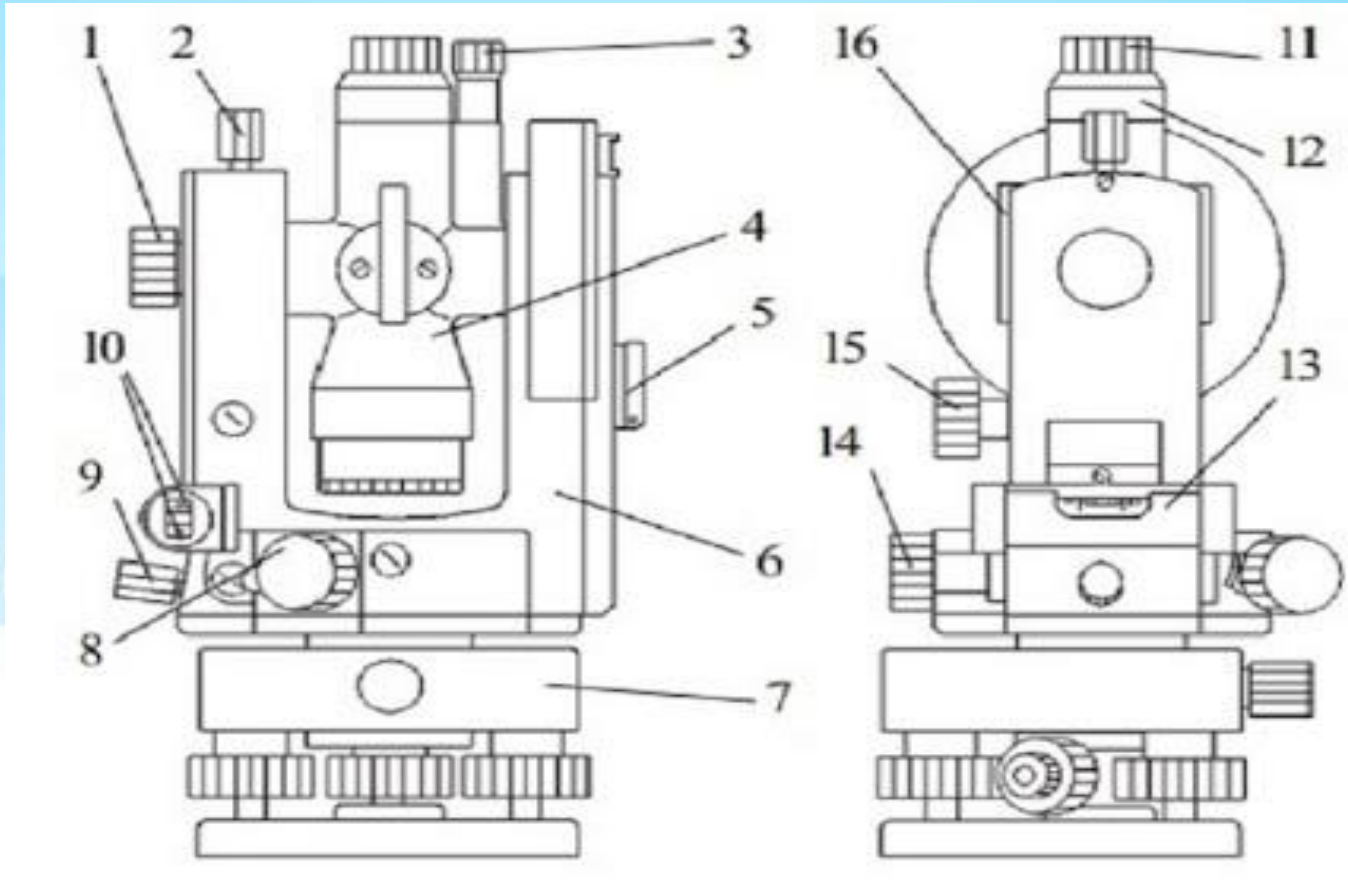
2Т-3 ОП – 2" – модифікація (ОП – оптичний)

2Т-5К – 5" – точність (К – з компенсатором)

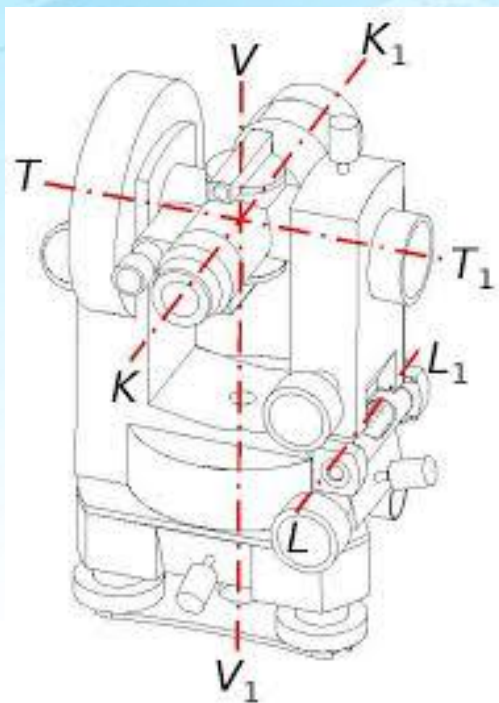
Будова теодоліта

- 1 - кремальєра; 2 - закріплюючий гвинт труби;
3 - окуляр відлікового пристрою; 4, 16 – візир;
5 – дзеркало підсвітки; 6 – колонка; 7 – підставка;
8 – рукоятка переводу лімба;
9 - закріплюючий гвинт алідади; 10 – гвинт виправний;
11 – кільце окуляра діоптричне; 12 – ковпачок; 13 – рівень алідади;
14 – гвинт алідади навідний; 15 - гвинт труби навідний.

Перед роботою потрібно переконавшись у справності теодоліта: оцінити його зовнішній стан, відповідність певним оптико-механічним і геометричним умовам *виконати перевірки.*

Вісь циліндричного рівня горизонтального круга повинна бути перпендикулярною до осі обертання теодоліта

Виконання перевірки I: Встановлюють теодоліт в робоче положення. Розташовують циліндричний рівень на горизонтальному крузі за напрямком двох піднімальних гвинтів і, обертаючи їх в різні сторони, приводять бульбашку рівня на середину. Після цього обертають горизонтальний круг на 180°. Якщо бульбашка рівня змістилась від нуля пункту не більше однієї поділки, то умова виконана. В іншому випадку виконують юстування.

Юстування. За станом циліндричного рівня за допомогою шпильки обертають виправний його гвинт так, щоб бульбашка повернулась на нуль пункт на половину дуги відхилення. Після цього перевірку повторюють, аби переконавшись, що умова виконується.

Візірна вісь труби повинна бути перпендикулярна до осі обертання труби.

Колімаційна помилка не $> 1'$ подвійну точність приладу.

Виконання перевірки II. На місцевості вибирають далеку точку, яку добре видно і наводять на неї зорову трубу при **КП**. Знімають відлік з горизонтального круга **КП₁**. Після цього відкріплюють закріпні гвинти алідади горизонтального круга та зорової труби, переводять трубу через зеніт і при **КЛ** наводять її на ту ж саму точку, що і при **КП₁**. З горизонтального круга знімають відлік **КЛ₁**. Для теодоліта Т30 повторюють наведення на цю ж точку і знімають відліки **КЛ₂** і **КП₂**. При цьому горизонтальний круг відкріплюють у підставці і обертають його приблизно на 180° .

За отриманими відліками з горизонтального круга обчислюють колімаційну помилку за формулою:

$$c = \frac{(КЛ_1 - КП_1 \pm 180^\circ) + (КЛ_2 - КП_2 \pm 180^\circ)}{4}$$

Якщо $c \leq 1'$, то умова виконана. В іншому випадку виконують юстування.

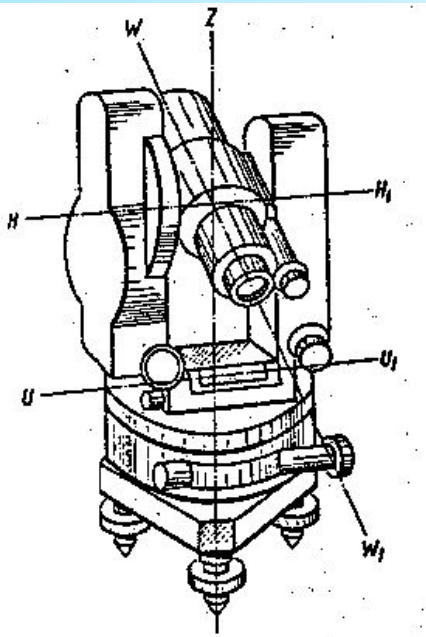
Юстування. Обчислюють відлік за горизонтальним кругом, коли візірна вісь зорової труби перпендикулярна до осі її обертання, за формулою

$$КЛ_0 = КЛ_2 - c \quad \text{або} \quad КП_0 = КП_2 + c$$

За станом зорової труби, наведеної на вибрану точку, і відліком, рівним **КЛ₂** (або **КП₂**), знімають ковпачок в окулярній частині труби. Обертають навідний гвинт алідади горизонтального круга і встановлюють відлік **КЛ₀** або **КП₀**. В цьому випадку центр візирної сітки зійде з точки. Обертаючи по черзі правий і лівий виправні гвинти пересувають пластинку з візирною сіткою так, щоб центр візирної сітки співпав з зображенням предмету. Перевірку повторюють.

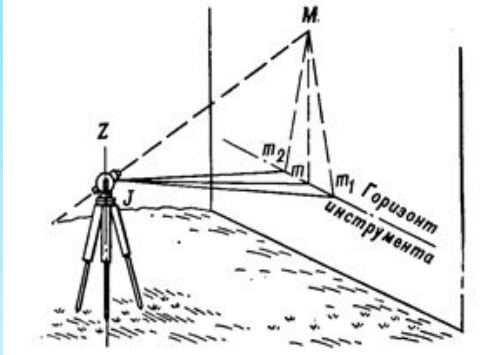
Вертикальна нитка візирної сітки зорової труби повинна бути перпендикулярна до осі обертання труби.

Виконання перевірки. Приводять вертикальну вісь приладу в прямовисне положення і наводять центр візирної сітки на нитку закріпленого в 5 – 10 м від приладу виска. Якщо при підніманні і опусканні труби вертикальна нитка співпадає з лінією виска, то умова виконана. Якщо ні виконують юстирування.

Юстування. Відкріплюють ковпачок в окулярній частині зорової труби і відпускають чотири гвинти, за допомогою яких кріпиться окуляр до труби. Після цього повертають діафрагму так, щоб вертикальна нитка співпала з лінією виска. Далі закріплюють гвинти.

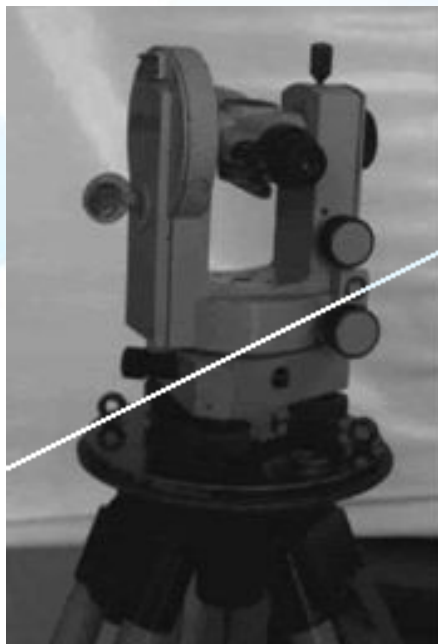
Вісь обертання зорової труби повинна бути перпендикулярна до осі обертання теодоліта.

Виконання перевірки. На відстані від стіни будинку 20-30 м встановлюють теодоліт. Встановлюють його в робоче положення і наводять центр візирної сітки на точку, яка розташована в верхній частині стіни. За допомогою зорової труби теодоліта проєктують точку вниз на висоту приладу і позначають на стіні її проєкцію. Після цього переводять трубу через зеніт і при другому положенні круга таким же способом одержують другу проєкцію. Якщо обидві точки знаходяться в межах бісектору ниток, то умова виконана. В іншому випадку виконують юстування тільки в спеціальних майстернях.

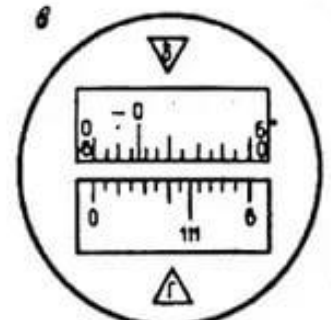
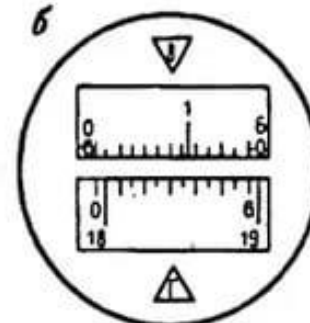
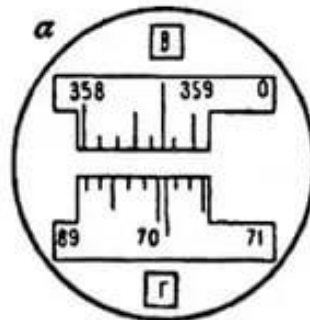
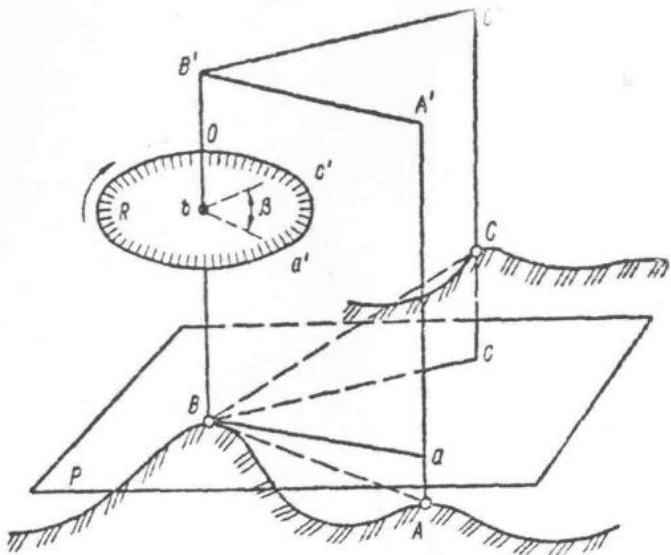
Встановлення теодоліта в робоче положення

- закріпити його на штативі;
- встановити над точкою, з якої необхідно виміряти кут;
- виконати центрування;
- привести вісь обертання теодоліта у вертикальне положення (піднімальними гвинтами прилад приводять в горизонтальне положення);
- встановити чітке зображення візирної сітки зорової труби;
- навести на предмет і добитись чіткого його зображення.

Вимірювання кутів

Горизонтальний кут вимірюємо так: обертаючи алідаду при закріпленому лімбі, перехрестя сітки ниток зорової труби наводять на низ віхи, яка позначає задню точку 1. Наведення здійснюють спочатку приблизно, «на око», а потім при закріплених алідаді й зорової трубі – точно за допомогою мікрометричних гвинтів. Після цього читають відлік n_1 , по горизонтальному колу теодоліта. Відпустивши закріпний гвинт алідади, зорову трубу наводять на передню точку 3 і беруть відлік n_2 . За різницею заднього й переднього відліків обчислюють значення кута: $\beta = n_1 - n_2$. Трубу теодоліта повертаємо через зеніт, те саме повторюємо при іншому положенні вертикального круга, різниця в значеннях кутів не повинна перевищувати 1-2', обчислюють середнє значення кута. Дані записуємо в журнал.

Вертикальний кут, (кут нахилу) вимірюють за допомогою вертикального круга теодоліта. Через кути нахилу визначають горизонтальні проекції ліній і перевищення між точками місцевості.

Наводимо трубу теодоліта на верх віхи при крузі право і при крузі лівому.

Приклад: КП = 174°28'

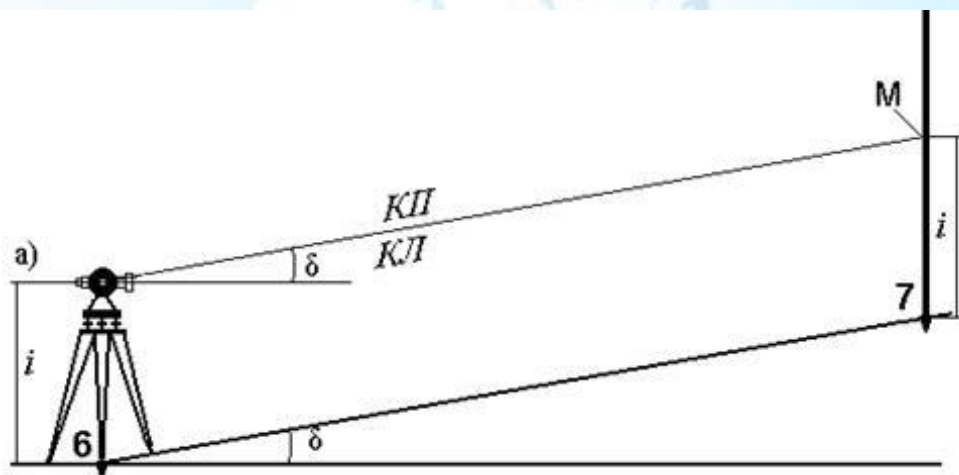
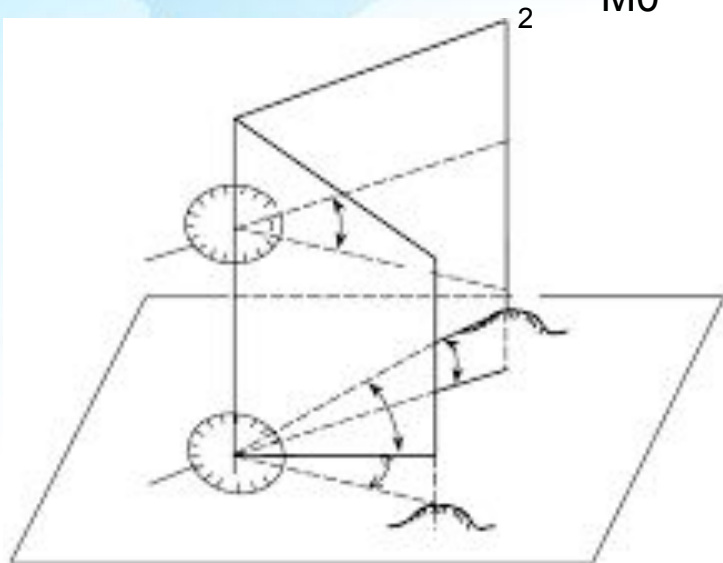
КЛ = 5°31'

Визначаємо місце „0”

Місце нуля (МО) називають відлік по лімбу вертикального круга за горизонтального положення візирної осі зорової труби теодолітів

$$M_0 = \frac{KЛ + KП - 180^\circ}{2} = \frac{174^\circ 28' + 5^\circ 31' - 180^\circ}{2} = 0^\circ 00' 30''$$

$$\text{кут } v = KЛ - M_0 = 5^\circ 31' - 0^\circ 00' 30'' = 5^\circ 30' 30''$$

Нитяний далекомір являє собою сітку ниток, на якій нанесені віддалемірні штрихи, симетричні візирній осі труби і віддалемірній рейці з поділками, як правило, через 1 см, різниця відліків по нижній і верхній нитках рейки в сантиметрах дорівнює відстані між приладом і рейкою в метрах.

